

СОЦІОЛОГІЧНІ ТА ПОЛІТОЛОГІЧНІ ВИМІРИ СУЧАСНОГО УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА

УДК 316:62

В. В. БУРЕГА

ПЕРШОКУРСНИК НТУ «ХПІ»: ХТО ВІН?

У статті зроблено спробу з'ясувати основні характеристики студентського контингенту, що складає перший курс університету. До числа таких характеристик традиційно віднесено мотивацію отримання вищої освіти та вступу саме до НТУ «ХПІ», основні мотиви вибору абітурієнтами певної спеціальності та чинники формування професійного інтересу, певні підходи до розбудови життєвих стратегій після закінчення університету й відношення щодо можливого виїзду для продовження навчання за кордон та перспектив залишитися для постійного перебування та праці за кордоном. Наголошується на необхідності вивчення проблеми формування та реалізації життєвих стратегій студентської молоді. Визначаються можливі напрями діяльності щодо використання інформації яка характеризує студентів – першокурсників у навчальній, організаційній, виховній та профорієнтаційній роботі в університеті.

Ключові слова: професійне самовизначення, мотивація вибору ВНЗ, професійний інтерес, чинники вибору спеціальності, спектр знань та професійних вмінь і навичок, життєві стратегії студентської молоді.

В статье предпринята попытка выяснения основных характеристик студенческого контингента который составляет первый курс университета. К числу таких характеристик традиционно относят мотивацию к получению высшего образования и поступлению именно в НТУ «ХПИ», основные мотивы выбора абитуриентами определенной специальности и факторы формирования профессионального интереса, некоторые подходы к формированию жизненных стратегий на период после окончания учебы в университете, отношение к возможному выезду для продолжения обучения за рубеж и перспектив остаться там для постоянного проживания и работы за границей. Делается акцент на необходимости исследования проблемы формирования и реализации жизненных стратегий студенческой молодежи. Определяются возможные направления деятельности по использованию информации о студентах – первокурсниках в учебной, организационной, воспитательной и профориентационной работе.

Ключевые слова: профессиональное самоопределение, мотивация выбора ВУЗа, профессиональный интерес, факторы выбора специальности, спектр знаний, профессиональных умений и навыков, жизненные стратегии студенческой молодежи.

The article attempts to clarify the main characteristics of the student contingent that makes up the first year of the university. Among such characteristics traditionally include motivation to receive higher education and admission to NTU «KhPI», the main motives for the selection of applicants for certain specialties and factors of formation of professional interest, some approaches to the formation of life strategies for the period after graduation at the university, the attitude to a possible exit to continue studying abroad and to stay there for permanent residence and work abroad. The emphasis is on the need to study the problem of forming and realizing the life strategies of student youth. Possible directions of activity on using information about first-year students in educational, organizational, educational and career-oriented work are defined.

Keywords: professional self-determination, motivation for choosing a university, professional interest, factors of choice of a specialty, a spectrum of knowledge, professional skills, life strategies of student youth.

Вступ. Процеси реформування освітньої галузі в Україні, а особливо системи вищої освіти, що активно відбуваються вимагають дій системного характеру. Однією з умов успіху такої реформи являється, принаймні повинно являтися, уважне та серйозне ставлення до такої важливої проблеми як формування контингенту вищих навчальних закладів та особливо контингенту першокурсників. Зміни у правилах прийому до вишів, переформатування процесів пов'язаних з прийомом на перший курс, проведення зовнішнього незалежного оцінювання мають як позитивні, так й негативні наслідки. До позитивних слід відносити певну об'єктивізацію процесів прийому, його значну технологізацію, зменшення можливостей для корупційних проявів тощо. Разом з тим, процеси прийому не набули тієї прозорості до якої прагнули на початку реформування, можливості корупційних дій з

вузівських прийомних комісій перетекли до структур на які покладено проведення ЗНО, постійні труднощі відчуває значна кількість вступників при зіткненні з нестабільним функціонуванням комп'ютеризованої системи подання заяв й оформлення відповідних документів, особистість вступника нівельована формалізованим пакетом документів, а вищі навчальні заклади, у своїй більшості, отримують на перший курс не тих кого відібрали та на кого орієнтувалися за наслідками профорієнтаційної роботи, а тих хто пройшов знеособлюючи процедуру перевірки наданих документів та за результатами зважених показників, без врахування специфіки спеціальностей або профілю ВНЗ був рекомендований до зарахування.

Цілком зрозуміло, що при такому стані справ університет має працювати з тим контингентом який вже наявним та який залишився на момент видання

наказів про зарахування. У такому випадку, виправданим та інколи вимушеним, має визнаватися інтерес вишу до тих хто став володарем студентського квитка. Тут у нагоді стає дослідження контингенту першого курсу за визначеним набором індикаторів. В НТУ «ХПІ» на перше місце, в останні роки, ставиться виявлення мотивованості до навчання у конкретному ВНЗ, мотивів вибору спеціальності, мотивованості до навчальної діяльності та певних показників які дозволяють, хоча б приблизно, орієнтуватися у життєвих пріоритетах молодих людей, що стали студентами. На отримання такої інформації й спрямовується робота в процесі щорічних досліджень за програмою «Абітурієнт – ХХХХ року». Актуальність та значущість такої інформації для організації роботи в університеті – безперечна. Саме це й визначає ступінь актуальності даного дослідження

Аналіз досліджень та літературних джерел.

У якості методологічних засад проведеного дослідження та орієнтирів для вибору методичного арсеналу використовувалися наукові доробки, як класиків соціологічної науки (О. Конта, Г. Спенсера, М. Вебера, Е. Дюркгейма), так і напрацювань сучасних сучасних науковців (Т. Адам'янц, В. Астахової, В. Бакірова, О. Балакіревої, М. Вандишева, Є. Головахи, Г. Дворецької, О. Лобової, Л. Сокур'янської, Л. Сохань, Н. Скок, В. Чепак).

З врахуванням складності та багаторівневості досліджень пов'язаних із вивченням мотивації та життєвих стратегій молодих людей залучалися до аналізу наукові доробки психологів, педагогів і філософів. Так, особистісний підхід реалізовувався на засадах теоретичних положень Б. Ананьєва, С. Рубінштейна, К. Альбуханової-Славської, психолого-педагогічні аспекти розглядалися з врахуванням работ виконаних М. Барішевським, А. Боднар, Н. Макаренко, С. Ісаєнко, Є. Клімовим, С. Овсянникової, М. Пряжниковим, А. Русановим та іншими).

Констатуючи значну кількість наукових работ у визначеному нами напрямку, слід звернути увагу на динаміку певних особистісних характеристик молодих людей, що стоять перед вибором шляхів життєвої та професійної самореалізації. Така динаміка обумовлена суттєвими змінами у всіх сферах життя українського суспільства (політичній, соціально-культурній та економічній), у змісті життєвих орієнтацій в контексті перебігу процесів особистісної та професійної самореалізації.

Тоді стає можливим сподіватися, що системний моніторинг або послідовні та планові спостереження за змінами у мотиваційній сфері сучасних молодих людей, що стають студентами вищих навчальних закладів, може виконати роль того первинного матеріалу аналіз якого може бути певною підставою для нових теоретичних висновків або для визначення стратегій та тактики освітньої, виховної роботи й заходів з професійної орієнтації.

Метою даної статті має стати аналіз результатів отриманих в процесі опитування першокурсників НТУ «ХПІ» за програмою дослідження «Абітурієнт – 2017» та на основі отриманих результатів, пошук

можливостей для забезпечення ефективності навчальної й виховної роботи з майбутніми фахівцями за усіма професійними спрямуваннями за якими відбувається підготовка в нашому університеті.

Матеріали і результати дослідження. Карлу Марксу приписують вислів у якому він наголошував: що б діяти з певними шансами на успіх, слід чітко уявляти собі матеріал з яким доведеться працювати. Практика роботи ВНЗ повністю відтворює таку логіку. Від того, який першокурсник прийде до вишу залежатиме специфіка планування і проведення змістовно-організаційних заходів. Наскільки новички є мотивованими до навчання, чи являється бажаною спеціальність за якою вони будуть вчитися, як вони бачать своє майбутнє та на які види діяльності й у якій мірі вони орієнтовані? Саме на такі питання в НТУ «ХПІ» вже протягом 16 років шукають відповіді за результатами щорічного соціологічного опитування «Абітурієнт – ХХХХ року», яке проводиться лабораторією прикладних соціологічних досліджень кафедри соціології та політології. Отримані результати аналізуються, доводяться до зацікавлених факультетів і кафедр, а керівництво університету використовує такі дані для формування планів організаційної, виховної та професійної роботи.

Таке питання турбувало й турбує розробників нових освітніх програм та учбових планів в університеті протягом останніх трьох років після прийняття нового Закону України «Про вищу школу», коли було розпочато активну роботу з імплементації основних положень цього важливого нормативного акту. У зв'язку з тим, що чинні правила прийому на перший курс практично усувають університети від відбору претендентів на студентські квитки та вирішення питання кому з абітурієнтів вони дістаються, для вишів стає очевидною ситуація коли вони отримують списки рекомендованих, що за деякими відхиленнями, у своїй більшості стають зарахованими. За таких умов, відповідь на питання хто ж прийшов до вишу, а не тільки за якими результатами вступних випробувань він зарахований, постає перед факультетами і кафедрами, особливо перед кафедрами випусковими.

Так, у 2017 році до опитування першокурсників залучалося 33 % (від генеральної сукупності) зарахованих на навчання першокурсників, тобто вибірку складало N = 576 осіб. Така вибірка може вважатися достатньо репрезентативною для ситуації 2017 року. Опитуванням охоплювалося майже 30 % від кількості зарахованих на бюджетну форму навчання та 37,3 % від загальної кількості студентів зарахованих для навчання за контрактом. Організатори опитування намагалися провести його серед представників усіх напрямів професійної підготовки.

Загальні характеристики контингенту першокурсників наступні. Серед них 49,1 % складають юнаки та 50,9 % дівчата. Повну середню освіту мають 95,2 %, а 4,3 % середню спеціальну освіту. З них 6,4 % отримали за результатами навчання в школи медалі або дипломи з відзнакою після завершення навчання у відповідних закладах освіти. 13,5 % теперішніх першокурсників раніше навчалися переважно на «відмінно»,

72,8 % мали добрі показники успішності та тільки 7,3 % навчалися на «задовільно».

Матеріальне становище родин першокурсників можна охарактеризувати наступним чином. 3,6 % першокурсників вказали на те, що в їх сім'ях грошей бракує навіть на найнеобхідніше. Серед тих у кого грошей вистачає на продукти харчування, але купівля речей викликає фінансові ускладнення – 14,6 %, а 44,8 % відповіли, що грошей в родині, в цілому, вистачає але для придбання товарів тривалого користування гроші необхідно відкладати. Забезпеченими вважають себе 32,8 % опитаних, проте їх сім'ям складно придбати такі дорогі речі як автомобіль чи квартиру тощо. Тільки 4,2 % першокурсників мають можливість у своїй родині купувати практично все.

За місцем проживання першокурсники розподіляються на чотири групи: 45,1 % – це жителі обласних центрів, 26 % – мешкали до навчання з районних центрів, 19 % – приїхали з селищ міського типу та 9,9 % – раніше проживали у селі.

Значною мірою від самих вступників залежало місце де вони прагнули навчатися. Так першу пріоритетність для НТУ «ХП» визначали 58,1 % абітурієнтів, другу – 16,1 %, третю – 9,0 %, четверту – 5,0 % та п'яту – 3,8%, а шосту – дев'яту пріоритетності характеризували показники у діапазоні від 0,7 % до 1,7 %. Цілком зрозуміло, що головний внесок у формування контингенту першокурсників зроблено тими абітурієнтами, які називали вибір НТУ «ХП» в межах першої – третьої пріоритетності. Але при загальному обсязі прийому на перший курс за денною формою навчання у 1742 особи справедливим може бути й значно поважніше відношення до тих абітурієнтів які визначали для НТУ «ХП» вибір за четвертою – дев'ятою позицією, оскільки це загалом – 16,4 %

(285 осіб) від загального прийому. Скоріш за все, до цього загалу студентів слід відносити саме тих хто ще не визначився чим хоче займатися у відповідь на питання чому вирішив отримати вищу освіту – 10 % та визнання того факту, що до них мають бути долучені ті хто в інші ВНЗ не поступив – 7,5 % (у зв'язку з конкурсною ситуацією).

Щодо мотивації для отримання вищої освіти у першокурсників, слід зазначити, що найбільші показники у відсотках мали відповіді: 69,1 % – обрали відповідь про можливість краще влаштуватися у житті та на можливість підвищити свій інтелектуальний та культурний рівень вказали – 48,3 %. Вважають, що майбутня робота вимагає вищої освіти – 38,4 % а відповідь, що це бажання придбати цікаву та творчу професію обрали 31,8 %. На необхідність мати диплом про вищу освіту вказують 25,2 % опитуваних. Інші відповіді свідчили про недостатню сформованість саме такої мотивації.

Вибір абітурієнтами конкретного вишу, а саме НТУ «ХП» мотивований достатньо серйозно та може бути представлений наступним спектром відповідей. Заслугує на увагу те, що визначальними чинниками вибору стали: високий міжнародний рейтинг університету – 47,9 %, а на можливість працевлаштування після закінчення НТУ «ХП» за кордоном вказали 35,9 %. Приблизно однаковий рівень мають такі відповіді як вибір вишу за рекомендацією родичів та друзів – 30,9 % і високий професійний рівень викладацького складу – 30,4 %. У 23,8 % відповідей вказується, що вибір університету обумовлювався тим, що тільки тут є необхідна спеціальність та прийнятний рівень сплати за навчання привабив 23,8% вступників. Виявляється, що достатньо значущим для вибору конкретного вишу чинником являється також його зручне місцеположення – 18,4 % (рис. 1).

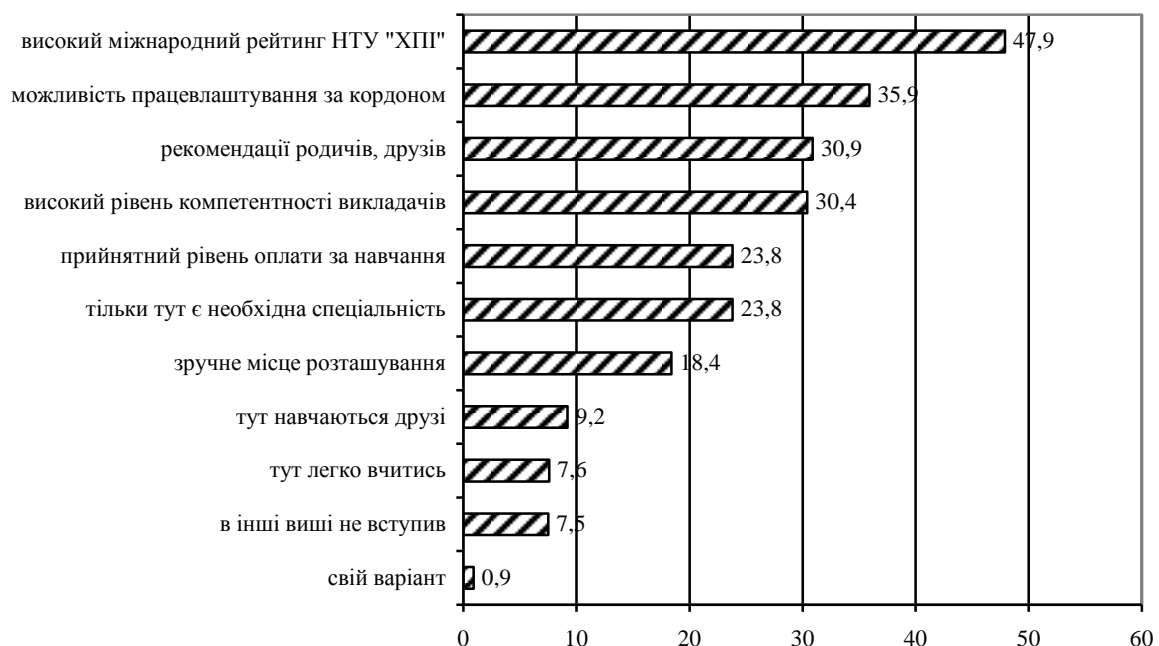

Рисунок 1 – Розподіл відповідей на питання «Що вплинуло на Ваше рішення поступати до НТУ «ХП»?» (у %)

Якщо проаналізувати відповіді на питання «Що вплинуло на рішення поступати до НТУ «ХПІ»?» у порівнянні з минулими роками, то виявляється, що високий міжнародний рейтинг нашого університету як визначальний чинник вибору являється стабільним. Отже у 2013-2014 р.р. він мав 2-й ранг, а починаючи з 2015 він щорічно отримує 1-й ранг. Такий мотив як можливість стажування та праці за кордоном отримав 2-й ранг тільки у 2017 році, у 2013 та 2016 роках йому присвоювався 3-й ранг та у 2014-2015 р.р. – 4-й. Вибір

НТУ «ХПІ» на підставі того, що саме в ньому є бажана спеціальність останні три роки втратив свою значущість. Якщо у 2013-2014 роках ранг у такого мотиву був – 1-й, то у 2015-2017 роках йому присвоюється тільки 5-й ранг. Суттєво збільшилися показники для такого мотиву як рекомендації родичів та друзів. З п'ятої позиції у рейтингу в 2013-2014 роках він збільшився до другої у 2015-2016 р.р. та продемонстрував незначний відкат на третю позицію у ранговій шкалі в 2017 році (табл. 1).

Таблиця 1 – Динаміка мотивації вступу абітурієнтів до НТУ «ХПІ» (2013-2017 р.р.)

№ з/п	Чому вирішили вступити до НТУ «ХПІ»?	Рік проведення дослідження									
		2013		2014		2015		2016		2017	
		%	рейтинг	%	рейтинг	%	рейтинг	%	рейтинг	%	рейтинг
1	В університеті є спеціальність за якою хочу отримувати освіту	57,9	1	55,7	1	23,2	5	23,8	5	23,8	5
2	Високий рівень кваліфікації викладачів	39,5	4	38,3	3	32,9	3	27,9	4	30,4	4
3	Високий міжнародний рейтинг університету	57,1	2	41,4	2	66,8	1	57,3	1	47,9	1
4	Прийнятна оплата за навчання	11,8	8	23,6	6	13,4	8	22,3	6	23,8	5
5	Можливість стажування чи роботи за кордоном	40,8	3	38,6	4	26,6	4	30,2	3	35,9	2
6	Легке навчання	8,6	10	7,7	9	7,9	9	7,9	9	7,6	8
7	Зручне місце розташування	21,5	7	22,9	7	17,1	7	21,7	7	18,4	6
8	Рекомендації родичів та друзів	34,0	5	36,7	5	35,5	2	33,2	2	30,9	3
9	Тут навчаються знайомі	22,0	6	20,1	8	19,2	6	16,4	8	9,2	7
10	Не поступив до інших вишів	9,4	9	6,8	10	5,5	10	5,9	10	7,5	9

Найбільший вплив на вибір спеціальності, як відзначили опитувані, має інтерес до неї – 74 %, а також її престижність – 45,5 %. Можливості до професійного зростання за конкретною спеціальністю, як мотив відмітили 34,5 %. Вибір спеціальності також зумовлює й те, що за нею можна продовжити навчання за кордоном – 22,9 %, на зацікавленість навчальними предметами, що складають основу професійного навчання вказали 20%, а також використання сучасних інформаційних технологій у процесі підготовки майбутніх фахівців зробили привабливою спеціальність для 17,4 %. Для більшості абітурієнтів характерним є те, що інтерес до обраної спеціальності виявився незадовго до вступу – 66,8 %. Цікавим слід назвати спектр мотивів, що спряли також вибору даної спеціальності: 40,1 % – престижність професії, 35,2 % рівень оплати праці таких фахівців. Важливо, що 27,1 % першокурсників вказали, що обрана спеціальність дозволить їм реалізувати власні здібності. При цьому на те, що вони мають для цього необхідні здібності наголосили 78,8 %. Це достатньо оптимістичні самооцінки але дійсний стан речей виявиться, як найменше, з початком циклу професійного навчання.

Слід акцентувати увагу й на такому факті, як те, що 33,7 % опитаних зазначили що саме обрана спеціальність відкриває можливість працевлаштування за кордоном. Цей показник практично співпадає з раніше наведеною відповіддю про такий же мотив вибору конкретного вишу. Тобто конкретний ВНЗ обирається тому, що в ньому у наявності спеціальність за якою значно більше можливостей для працевлаштування за межами України. Разом з тим, нажаль, всього 4,2 %

вчорашніх абітурієнтів називають однією з причин вибору даної спеціальності – сімейні традиції. Проте, провідний вплив при в виборі спеціальності для 60,2 % мала власна позиція та для 28,8 % – визначальними стали поради батьків та членів родини (рис. 2).

Окрім того, слід вказати на достатньо невеликі показники впливовості заходів з профорієнтації, що проводяться випусковими кафедрами університету – 3,6 % та інформації, що була отримана на «Дні відкритих дверей» – 7,6 %. На вплив таких форм профорієнтаційної роботи як загальна рекламна кампанія, що проводиться університетом вказують – 12,7 % та на те, що інформація, яка була отримана на сайті випускової кафедри вплинула на вибір спеціальності зазначили – 15,6 %. Мабуть це може бути підставою для висновку про посилення саме таких форм роботи за рахунок розміщення на сайті університету та відповідних кафедр такої інформації, що була б доступною та привабливою для абітурієнтів, з меншим ступенем формалізованості, презентована з урахуванням сучасних інтерактивних презентаційних технологій тощо.

Першокурсники, на момент опитування (жовтень 2017 року) вже мали певні уявлення про те які знання, вміння та навички вони планують отримати та сформувати у себе в процесі навчання. Так, безсумнівним лідером виявилися знання за спеціальністю – 64,8 %. Знання з соціально-гуманітарних дисциплін отримали несподівано високий показник – 30,4 %, а знання необхідні для створення власного бізнесу приваблюють 27,8 % опитаних. Не зважаючи на те, що серед першокурсників 86,3 % раніше навчалися тільки на відмінно та добре й були орієнтовані на наполегливе

навчання, тільки 20,7 % опитаних будуть прагнути, насамперед, отримати базові знання з усіх навчальних дисциплін. Близькими можуть вважатися показники орієнтованості на пріоритетність отримання знань з фундаментальних дисциплін – 10,1 % та 9,9 % цікавлять економічні дисципліни. Також вказувалися такі варіанти відповідей, які розкривають прагнення студентів першого курсу займатися в процесі навчання наукою що б потім поступати в аспірантуру. А займається громадською діяльністю в університеті планують 5,9 % опитаних. Цілком можливо, що саме вони складатимуть основу студентського активу, прийматимуть участь у роботі органів студентського самоврядування, студентської профспілки, різного роду громадських організацій та партій тощо. Може викликати питання значний відсоток опитаних першокурс-

ників, що визначили своє зацікавлення у вивченні соціально-гуманітарних дисциплін. Тим більше, що у порівнянні з минулими роками показники рейтингів для цієї позиції в опитуванні були значно менші. Так у 2014-2015 роках ця позиція мала 4-й ранг, а у 2016 році – він був 6-м. Стабільно, перше місце віддається знанням саме зі своєї спеціальності, а знанням необхідним для створення власного бізнесу протягом 2014-2016 років віддавалося друге місце. Базові знання з усіх дисциплін протягом 2014-2016 років мали третє місце та тільки у 2017 році знизили показник до четвертого рангу. Стабільність демонструють показники рейтингів відповідей про прагнення до занять наукою – 7 місце протягом 2014-2017 років та восьме рангове місце для відповіді про прагнення займатися наукою (за цей же період).

Рисунок 2 – Розподіл відповідей на питання «Що впливало на Ваш вибір спеціальності?» (у %)

Життєві стратегії студентів-першокурсників, на жаль, у меншому ступеню пов'язуються з вище аналізованими прагненнями у навчанні. Так, певний зв'язок можна констатувати тільки для 41,5 % відповідей про те, що вони хотіли б після закінчення університету стати знавцями своєї справи. З цим же, як ми можемо вважати, пов'язуються 34,2 % відповідей, що демонструють бажання бути затребуваними на ринку праці. Достатньо близькими за значенням виявляються відповіді про бажання отримувати знання необхідні для створення власного бізнесу з вказанням на те, що це входить у життєві плани для 26,9 % опитаних. Побаження працювати там, де добре сплачують за роботу висловлюють 14,4 % з тих хто відповідав на це запитання. Більш загальні уявлення про свої плани на період після завершення навчання висловлюють як бажання знайти себе – 12,8 % та створити сім'ю –

11,6 %. Значно менше тих хто збирається займатися науковою діяльністю та громадською діяльністю, відповідно 2,6 % та 2,3 %.

Також бажують бути затребуваними та виїхати на роботу або навчання за кордон – 35,2 %. Тобто більше ніж третина тих хто став студентами НТУ «ХП» – одного з найвідоміших та визнаних університетів України розглядають його як трамплін для стрибка у закордонне життя. Це їх право. Та чи слід їх за це засуджувати? Відповідь на це питання мали б дати спеціальні дослідження студентства та української молоді в цілому. Розпочинати, мабуть, слід з вузівського, міського та регіонального рівнів, а завершити масштабним національним дослідженням. Як що це не зробити найближчим часом – державна молодіжна, освітня та в цілому соціальна політика держави може втратити всякий сенс бо не зможе враховувати дані про реальний стан речей.

Проте, сьогодні, на пряме запитання «Якщо у Вас з'явиться можливість виїхати за кордон, що Ви оберете?» – 42,2 % відповіли, що поїдуть туди вчитися та спробують там залишитися. Практично удвічі менше тих хто обрав відповідь, що поїде за кордон працювати та також там залишиться – 22,7 %. Цілком можливо, що 13,7 % респондентів, які вважають за необхідне виїхати за кордон, бо треба шукати кращі умови, також планували б залишити України назавжди. Якщо скласти ці показники, то виявляється, що занепокоєння майбутнім України, навіть на такому на прикладі даних про опитаних першокурсників не пусте, а має певне та достатньо серйозне підґрунтя.

Близько п'ятої частини (20,1 %) опитаних планували б поїхати вчитися та хотіли б повернутися.

Також 12,8 % передбачають можливість поїхати для навчання за програмами «подвійних дипломів», а поїхати, що б підзаробити але потім повернутися планують 10,2 % опитаних. Відмовляються від можливості виїзду за кордон тимчасово або назавжди 6,1 %. Причини відмови: ні у якому випадку не поїду – 3,1%, не поїду за сімейними обставинами – 1,4 %, не поїду, бо не знаю іноземної мови – 1,6 % (рис. 3).

Якщо визнати, що такі показники певною мірою можуть відобразити життєві стратегії студентської молоді, як більш освіченої та активної у життєвому плані, то слід чекати як найшвидше системних кроків з боку держави, бо через деякий час ситуація може стати не контрольованою та нести реальну загрозу усьому нашому суспільству.

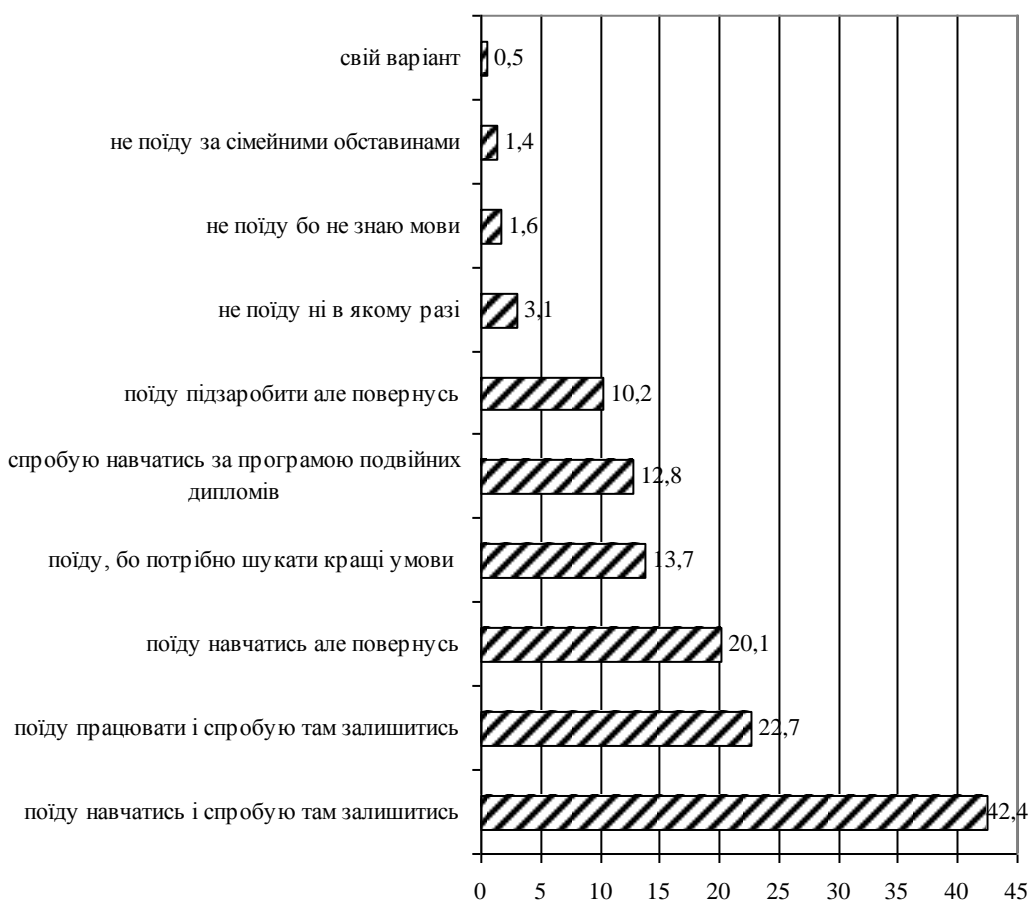

Рисунок 3 – Розподіл відповідей на питання «Якщо у Вас з'явиться можливість виїхати за кордон, що Ви оберете?» (у %)

Висновок. Наведені дані дають певне уявлення про характеристики молодих людей, що обрали собі для навчання НТУ «ХП» та були зараховані на перший курс. Без сумніву, через якийсь час їх погляди почнуть змінюватися у деталях але не принципово. Саме тому наведені дані можуть бути використані для підбору активу, організації виховної роботи (як складової загального напрямку організаційної діяльності), насамперед орієнтованої на виховання та розвиток патріотичних почуттів, громадянської свідомості та бажання приймати активну участь у суспільному житті. В контексті організації навчальної роботи використання

таких даних може відбутися в процесі формування вибіркової частини навчальних планів, як на бакалаврському, так і на магістерському рівнях підготовки фахівців. Випускові кафедри могли б більш чітко орієнтуватися в процесі визначення змістовної складової професійної підготовки, виборі спектру дисциплін, що забезпечують фундаментальну підготовку та уточнення спектру навчальних предметів які створюють основу гуманітарної освіти. Цілком зрозуміло, що така багаторівнева та складна діяльність буде вимагати координаційних зусиль з боку керівництва університету, навчально-наукових інститутів та факультетів.

Список літератури: 1. Герасімова Н. Є. Професійне самовизначення особистості [Електронний ресурс] / Н. Є. Герасімова. – С. 96–98. – Режим доступу : http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Vchu/N125/N125p096-098.pdf. – Дата звернення : 12 грудня 2017. **2.** Сокур'янська Л. Г. Студентство на пути к другому обществу: ценностный дискурс перехода / Л. Г. Сокур'янская. – Харьков : Харьковский нац. ун-т имени В.Н. Каразина, 2006. – 576 с. **3.** Скок Н. С. Соціологічний аналіз процесу професійного самовизначення студентів / Н. С. Скок // Сучасні суспільні проблеми у вимірі соціології управління : зб. наук. пр. Т. XII. Вип. 217. Сер. «Соціологія». – Донецьк : ДонДУУ, 2012. – С. 423–431.

References (transliterated): 1. Herasimova N. Ye. *Profesiyne samovyznachennya osobystosti* [Professional self-determination of an individual] Available at: http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Vchu/N125/N125p096-098.pdf. (accessed 12.11.2017). **2.** Sokuryanskaya L. H. *Studenchestvo na puty k druhomu obshchestvu: tsennostnyy dyskurs perekhoda* [Student on the way to another society: value discourse of the transition] Kharkiv, V.N. Karazyn Kharkiv nat. un-ty, 2006. 576 p. **3.** Skok N. S. *Sotsiologichnyy analiz protsesu profesiynoho samovyznachennya studentiv* [Sociological analysis of the process of professional self-determination of students]. *Suchasni suspilni problemy u vymiri sotsiologiyi upravlinnya* [Modern social problems in the measurement of sociology of management]. Donetsk, DonDUU, 2012, pp. 423–431.

Надійшла (received) 14.11.2017

Бібліографічні описи / Библиографические описания / Bibliographic descriptions

Першокурсник НТУ «ХПІ»: хто він? / В. В. Бурега // Вісник НТУ «ХПІ». Серія : Актуальні проблеми розвитку українського суспільства. – Харків : НТУ «ХПІ», 2017. – № 52 (1273). – С. 55–61. – Бібліогр. : 3 назв. – ISSN 2227-6890.

Первокурсник НТУ «ХПІ»: кто он? / В. В. Бурега // Вісник НТУ «ХПІ». Серія : Актуальні проблеми розвитку українського суспільства. – Харків : НТУ «ХПІ», 2017. – № 52 (1273). – С. 55–61. – Бібліогр. : 3 назв. – ISSN 2227-6890.

Freshman of NTU «KhPI»: who is he? / V. V. Burega // Bulletin of NTU "KhPI". Series : Actual problems of Ukrainian society development. – Kharkiv : NTU "KhPI", 2017. – No. 52 (1273). – P. 55–61. – Bibliogr. : 3. – ISSN 2227-6890.

Відомості про авторів / Сведения об авторах / About the Authors

Бурега Валерій Васильович – доктор соціологічних наук, професор, Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут», завідувач кафедри соціології та політології; тел.: 0504726370; e-mail: vburega51@gmail.com.

Бурега Валерій Васильевич – доктор социологических наук, профессор, Национальный технический университет «Харьковский политехнический институт», заведующий кафедрой социологии и политологии; тел.: 0504726370; e-mail: vburega51@gmail.com.

Burega Valeriy – Doctor of Science (Sociology), Full Professor, National Technical University "Kharkiv Polytechnic Institute", Head at the Department of Sociology and Politology; tel.: 0504726370; e-mail: vburega51@gmail.com.

УДК 316:331.5-053.81(477)(045)

А. О. САДОВСЬКА

ТЕОРЕТИЧНА МОДЕЛЬ РИНКУ ПРАЦІ МОЛОДИХ ІНЖЕНЕРІВ НА ОСНОВІ ТЕОРІЇ СОЦІАЛЬНОГО ПОЛЯ П. БУРДЬЄ

Запропоновано підхід, заснований на теорії сучасного французького соціолога П. Бурдьє. Ринок праці в цілому і ринок праці молодих інженерів, зокрема, розглядається як специфічне соціальне поле або соціальний підпростір, де відбуваються певні взаємодії, транзакції, рух трудових ресурсів і фінансового капіталу. Використовуються, традиційні для підходу П. Бурдьє, поняття «агенти поля», «практики», «конфлікт», «боротьба за капітал» тощо. Таким чином, ринок праці відповідно до методології Бурдьє постає не тільки як мережа економічних або соціальних відносин, а, передусім, як певного роду набір практик, властивих тим або іншим соціальним групам.

Ключові слова: габітус, молоді інженери, ринок праці, суспільство, теорія соціального поля.

Предложен подход, основанный на теории современного французского социолога П. Бурдьє. Рынок труда в целом и рынок труда молодых инженеров, в частности, рассматривается как специфическое социальное поле или социальный подпространство, где происходят определенные взаимодействия, транзакции, движение трудовых ресурсов и финансового капитала. Используются, традиционные для подхода П. Бурдьє, понятие «агенты поля», «практики», «конфликт», «борьба за капитал» и др. Таким образом, рынок труда в соответствии с методологией Бурдьє предстает не только как сеть экономических или социальных отношений, а прежде всего как своего рода набор практик, присущих тем или иным социальным группам.

Ключевые слова: габитус, молодые инженеры, рынок труда, общество, теория социального поля.

The proposed approach is based on the theory of modern French sociologist P. Bourdieu. The labor market in general and the labor market of young engineers, in particular, are considered as a specific social field or social subspace, where certain interactions, transactions, movement of labor and financial capital occur. Used, traditional for the approach of P. Bourdieu, the concept of "agents of the field", "practice", "conflict", "struggle for capital" etc. Thus, the labor market in accordance with the methodology of Bourdieu appears not only as a network of economic or social relations,

© А. О. Садовська, 2017